

Bjälånäs naturreservat

Skötselplan
Upprättad 2003
Länstyrelsen Östergötland

SKÖTSELPLAN FÖR BJÄLTNÄS NATURRESERVAT

Skötselplanen gäller utan tidsbegränsning. En översyn bör göras senast inom 10 år för att bedöma behovet av revidering. Skötselplanen har upprättats av Länsstyrelsen 2001. Planförfattare har varit Mikael Hagström.

Innehållsförteckning

A. Allmän beskrivning

1. **Administrativa data om naturreservatet**
2. **Ändamål, föreskrifter och grund för beslut**
3. **Översiktlig beskrivning av befintliga förhållanden**
 - 3.1 Naturbeskrivning
 - 3.2 Kulturhistoriska förhållanden
 - 3.3 Nuvarande markanvändning
 - 3.4 Tillgänglighet
 - 3.5 Slitage- och störningskänslighet
 - 3.6 Anordningar för friluftslivet
 - 3.7 Utförda inventeringar
 - 3.8 Övrigt
 - 3.9 Källuppgifter

B. Plandel

1. **Disposition och skötsel av mark**
 - 1.1 Kvalitetsmål för Bjältnäs naturreservat
 - 1.2 Skötselområden
 - 1.3 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder
 - 1.4 Jakt
 - 1.5 Vård av fornminnen
 - 1.6 Utmärkning av reservatets gräns
2. **Anordningar för rekreation och friluftsliv**
 - 2.1 Övergripande mål
 - 2.2 Riktlinjer och åtgärder
 - 2.2.1 Information
 - 2.2.2 Parkeringsplatser och stig
 - 2.2.3 Renhållning
3. **Tillsyn**
4. **Uppföljning av bevarandemålet**
 - 4.1 Dokumentation och inventeringar
 - 4.2 Uppföljning
 - 4.2.1 Uppföljning av kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus
 - 4.2.2 Uppföljning av skötselområden och skötselåtgärder
5. **Finansiering av naturvårdsförvaltningen**

Bilagor

1. Reservatskarta
2. Översiktskarta
3. Karta över skötselområden

A. ALLMÄN BESKRIVNING

1. Administrativa data om naturreservatet

Reservatets benämning:	Bjältnäs naturreservat	
Objektnummer:	05-02-125	
Beslutsdatum:	2003-06-04	
Sitecode (Natura 2000):	SE230182	
Kommun:	Boxholm	
Socken:	Malexander	
Lägesbeskrivning:	Naturreservatet är beläget strax väster om Malexander	
Kartor:	Topografisk karta Ekonomisk karta och fastighetskarta	7F NV Tranås 075 63
Koordinater:	N-S: 64 33 179	V-O: 14 66 343
Gräns:	Innerkanten av linjen på till beslutet bifogad karta.	
Fastigheter:	Bålnäs 1:1	
Markägare:	AB Bålnäs Säteri	
Areal:	31,2 ha	
Naturtyper:	Land: Varav produktiv skogsmark: Vatten:	25,8 ha 21,7 ha 5,5 ha
Naturvårdsförvaltare:	Länsstyrelsen Östergötland	

2. Ändamål, föreskrifter och grund för beslut

(se beslut om Bjältnäs naturreservat)

3. Översiktlig beskrivning av befintliga förhållanden

3.1 Naturbeskrivning

Bjältnäs naturreservat ligger på en udde ut i Sommen, vid gården Bjältnäs ca 3 km väster om Malexander, och består till största delen av ekhagmarker och lövskog. Inom området finns flera gamla ädellövträd som bär spår av hamling. Reservatet är 26 ha.

Stora delar av området är utpekade som nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt i skogsvårdsorganisationens nyckelbiotopsinventering. Hagarna är delvis med i Ängs- och hagmarksinventeringen (klass 3). Området är utpekade i Länsstyrelsens naturvårdsplan 1983: Boxholm kommun nr N 9, Naturvärdesklass III. 15 ha av området har bedömts hålla kriterierna för Natura 2000 habitat 9070 (Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ) och är därför föreslaget av regeringen till Natura 2000 (SE 0230182).

Geologi och geomorfologi

Bjältnäs naturreservat ligger på en granitudd (yngre grovporfyrisk granit) ut i Sommen. Kala flata hållar finns längst ut. Berggrunden syns även i en ostvärd bergbrant. Området täcks i övrigt av svallad bitvis grusig morän. Svallningen skedde under den tid Sommen var en issjö. I reservatets östra del ligger en sänka med betydligt mer finsediment inblandat i jordlagret.

Vegetation och kärlväxtflora

Området domineras av lövhagar och lövskog som till största delen betas. Ek i alla åldrar är det vanligaste trädslaget, men björk, lind, alm, ask, klibbal, hassel, m.fl. träd och buskar finns också. I de öppnare delarna av hagen finns en hävdgynnad flora med arter som svinrot, ängsskallra, jungfrulin, stagg, solvända och prästkrage.

Gamla träd i området utgörs främst av gamla björkar, lindar och ekar. De allra äldsta träden bär tydliga spår efter hamling. På det berg som ligger på udden växer en ganska vildvuxen lövskog som är rik på död ved av framförallt björk och asp. Här hittar man även en del gamla ädellövträd i en ostvärd rasbrant. Floran här är mycket rik med arter som tandrot, vårärt, vippärt, trolldruva, storrams och vätteros.

Längst i öster ligger en blandad ädellövskog på mycket näringsrik mark. Här finns en lundartad flora med bland annat gott om ormbär samt förekomst av tibast, trolldruva, smånunneört, desmeknopp och vårärt.

I förlängningen av en vik ligger en öppen strandäng som regelbundet översvämmas av vatten från Sommen. Här växer bland annat notblomster.

Lägre flora och svampar

Lavfloran i området är ganska väl undersökt och artrik. Ädellövträden i området förekommer i flera åldersklasser, vilket gör att de hyser en hög diversitet av arter knutna till dessa träd. De rödlistade arterna är främst knutna till de gamla ekarna och de tidigare hamlade träden. I Bjältnäs växer de nationellt rödlistade arterna gammelekslav, *Lecanographa amylacea* (VU, sårbar), hjälmbrösklav *Ramalina baltica* (NT, missgynnad), blek kraterlav *Gyalecta flotowii* (NT), almlav *Gyalecta ulmi* (NT), dvärgbägarlav *Cladonia parasitica* (NT), skärelav *Schismatomma pericleum* (NT), blyertslav

Bjältnäs naturreservat

Buellia violaceofusca (NT), gul dropplav *Cliostomum corrugatum* (NT), de regionalt rödlistade brun nållav *Chaenotheca phaeocephala*, gulpuddrad spiklav *Calicium adpersum*, lunglav *Lobaria pulmonaria*, luddlav *Nephroma resupinatum* och gulvit blekspik *Sclerophora nivea*.

Någon inventeringar av mossor eller svampar har inte gjorts. Bland mossorna har dock signalarterna fällmossa *Antitrichia curtipendula*, trädporrella *Porella platiphyllo*, fjädermossa *Neckera complanata*, trubbfjädermossa *Homalia trichomannoides* och grov baronmossa *Anomodon viticulosus* påträffats och bland svamparna förekommer den rödlistade arten oxtungsvamp *Fistulina hepatica* (NT).

Sammantaget har 9 nationellt rödlistade och 5 regionalt rödlistade arter ur den lägre floran påträffats inom reservatsområdet.

Djurliv

Däggdjur

Ingen däggdjursinventering är gjord i området. Observationer finns av bland annat vildsvin, älg, rådjur, fälthare, skogshare och här finns ett grävlinggryt.

Fåglar och övriga ryggradsdjur

Inga inventeringar har gjorts av dessa grupper. Troligtvis häckar stjärtmes, mindre hackspett, göktyta, svarthätta mfl lövskogsfåglar.

Ryggradslösa djur

Inga inventeringar har gjorts heller av dessa grupper.

3.2 Kulturhistoriska förhållanden

I reservatet finns inga kända fornlämningar. Kulturspår förekommer ändå rikligt i form av gamla odlingsrösen i anslutning till gamla åkerplättar och stenröjda slåtterytor. Hela reservatet bestod enligt häradskartan från 1876 av trädbärande och öppna slåtterängar förutom skötselområde 2 a som bestod av lövskogsbeklädd utmark. Genom områdets östra del kan man även se resterna av en gammal väg. Lämningarna ska bevaras genom att ingen föryngring av träd ska tillåtas på dem. Dessutom är alla former av markbearbetning förbjuden i reservatet.

3.3 Nuvarande markanvändning

Hela området, förutom den allra östligaste delen, utnyttjas idag som betesmark. Den östra delen består av skogsmark.

3.4 Tillgänglighet

Bjältnäs naturreservat nås bäst från vägen mellan Boxholm och Malexander. Därifrån går en ca 2 km lång grusväg ner till reservatet.

3.5 Slitage- och störningskänslighet

Med nuvarande besöksfrekvens är slitage och störningar av ringa omfattning. Även en viss ökning av antalet besökare bedöms inte påverka området negativt.

3.6 Anordningar för friluftslivet

I dagsläget finns inga anordningar för friluftslivet. Parkering uppe vid den allmänna vägen och märkning av gångvägen därifrån till reservatet planeras. Inne i reservatet ska informationsskyltar sättas upp och ett mindre antal staketövergångar byggas.

3.7 Utförda inventeringar

Områdets naturvärden har uppmärksammats vid skogsvårdsstyrelsens nyckelbiotopsinventering och länsstyrelsens Ängs- och hagmarksinventering. Därefter har området inventerats med avseende på trädlevande lavar .

3.8 Övrigt

Innan åtgärder enligt skötselplanen vidtas informeras områdets markägare.

3.9 Källuppgifter

Natura 2000 nr SE 0230182

Natur och Kulturmiljöer i Östergötland nr N9 (klass 1), Länsstyrelsen i Östergötland.

Nyckelbiotopsinventering: nr 756310 (nyckelbiotop), 756312 (nyckelbiotop), 756313 (nyckelbiotop), 756311 (naturvärde), Skogsvårdsstyrelsen Östra Götaland, 2000. Utdrag ur nyckelbiotopsinventeringen.

Ängs- & Hagmarksinventeringen Boxholm kommun objekt 266 (klass 3)

Andersson, L., 1994. Översiktlig inventering av kryptogamer i lövbestånd runt Sommen och Åtvidaberg. Rapport, Länsstyrelsen Östergötlands län. Linköping. Nr 1994:5.

Projekt hotade arter. Datafil. Länsstyrelsen Östergötland.

Geologisk karta, SGU, 1922.

B. PLANDEL

1. Disposition och skötsel av mark

1.1 Kvalitetsmål för Bjältnäs naturreservat

Se under respektive skötselområde.

1.2 Skötselområden

Skötselområde 1

Areal: 17 ha

Beskrivning

Området är trädklädd betesmark med ett stort inslag av vidkroniga lövträd i olika åldrar, främst ekar men även en del grova björkar, aspar och hamlade ädellövträd. Trädskiktet är i många delar ganska tätt. Förtätningarna består till stor del av yngre lövträd och hassel. Naturvärdena i området är främst knutna till de gamla lövträden i trädskiktet, men det finns även partier med hävdgynnad flora i de öppnare delarna. Se även kapitel 3 under *Allmän beskrivning* ovan. I delar av området finns gott om yngre en.

Kvalitetsmål

- Skötselområdet ska utveckla och förstärka sin mosaikartade struktur genom att små slutor och buskage varieras med öppnare delar. Övergången mot skötselområde 2 ska vara mjuk och gärna flikig.
- Skötselområdet ska bibehålla samt utveckla de naturvärden som finns, dels knutna till de grova och gamla träden och hasselbuketterna i hela området, dels i fältskiktet.
- De arter som är knutna till de gamla lövträden ska fortleva på lång sikt och helst öka i sin utbredning eller populationsstorlek.
- Slutmålet är att skötselområdet, *i genomsnitt* ska innehålla:
 - ca 4-7 gamla, gärna ihåliga, (inhemska) lövträd/ha, främst ädellövträd
 - 5-7 medelålders (30-70 år) lövträd/ha
 - 7-10 yngre (0-30 år) lövträd/ha, främst ädellövträdDessa siffror får ses som en grov målsättning och kan eventuellt behöva justeras i takt med att effekterna av skötseln kan ses. Lövträden varken behöver eller bör stå åldersmässigt jämnt utspridda så att dessa siffror uppnås på varje enskilt hektar. Siffrorna ska ses som en genomsnittlig målsättning för skötselområdet som en helhet.
- Ädellövträden ska dominera trädslagsfördelningen men även en gles förekomst av andra trädslag i olika åldersstadier ska finnas och då särskilt asp, björk och tall.
- Så många askar, lindar och almar som möjligt ska nyhamlas eller återhamlas.
- Mängden av döda träd, annan grov död ved, *gamla* hasselbuketter och blommande buskar (särskilt olvon och hagtorn) skall öka inom hela skötselområdet.
- Artfrekvensen av slätter- och betesgynnade kärlväxter och svampar i fältskiktet, liksom arealen av hagmark med gödselskyende och betesgynnad flora, skall öka.
- Detta kommer även innebära att en gynnsam bevarandestatus för Natura 2000-habitatet ”Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ” (9070) uppnås i hela skötselområdet.

Skötselmål

- De grova ädellövträden ska erhålla en gynnsam livsmiljö genom att träd och sly i normalfallet huggs/röjs bort till minst fem meter utanför kronans yttre gräns.

Bjältnäs naturreservat

- En förutsättning för att kvalitetsmålet skall uppfyllas är att hela skötselområdet årligen betas eller slås. Hävden skall årligen vara så bra att ingen ansamling av förna sker från år till år.
- Så många askar, lindar och almar som möjligt ska kontinuerligt hamlas.
- Något mindre parti med tätare vegetation kan lämnas där det inte konkurrerar med några gamla träd och där det idag inte finns någon grässvål.
- Antalet unga enar ska reduceras kraftigt. Äldre enar och väl sammanhållna yngre enar sparas.
- Alla blommande buskar, *gamla* hasselbuketter och död ved lämnas vid skötselarbetet.

Åtgärder

Engångsåtgärder:

- Där det finns ett för tätt träd- eller buskskikt kring grova lövträd skall en frihuggning göras. Inga gamla (över 70 år) träd ska huggas ned. Alla blommande buskar, gamla hasselbuketter och död ved lämnas.
- Røjning av sly, ung gran och yngre enbuskar.
- Gallring av yngre (yngre än 70 år) björk där björken skuggar ut grässvål.
- Alla grova träd som dör och grova grenar som faller till marken ska lämnas kvar.
- 10-30% av det røjningsavfall som uppstår vid skötselåtgärderna bör lämnas kvar i högar både i soliga och skuggiga lägen på lämpliga ytor utan värdefull kärlväxtflora och ligga kvar i minst 5 år. Detta gynnar insekter beroende av klen död ved.
- Där det finns nypon eller andra buskar som skuggar trädstammar som är grövre än 60 cm skall dessa tas bort med ett slitande verktyg. Denna åtgärd måste vid behov underhållas. Övriga nyponbuskar lämnas kvar.
- Frihuggning och hamling av de flesta askar, lindar och almar i skötselområdet.
- Några engångsåtgärder för att säkerställa ett bra bete bedöms ej vara nödvändiga, då hävden är och har varit god under den senaste tiden.

Underhållsåtgärder:

- Bete eller slåtter med efterbete.
- Kontinuerlig røjning av igenväxningsvegetation vid behov.

Skötselområde 2

Areal: 3.6 ha

Beskrivning

Området består av lövskogar med varierande inslag av ädla lövträd. Det östra området är obetat medan de övriga två delområdena ingår i större betesfällor. Mängden död ved och gamla träd är fläckvis stor. Floran är till övervägande del lundartad. Delområde 2a och 2b är gammal utmark medan område 2c tidigare utnyttjats som slåtteräng.

Kvalitetsmål

- Området ska utvecklas till lövnaturskog.
- Skötselområdet ska bibehålla samt utveckla de naturvärden som finns knutna till de grova och gamla träden, den döda veden och hasselbuketterna i hela området.
- Alla arter som är knutna till de gamla lövträden och den döda veden ska fortleva på lång sikt och helst öka i sin utbredning eller populationsstorlek.
- Mängden av gamla träd, döda träd, annan grov död ved och gamla hasselbuketter ska öka så mycket som möjligt. I slutskedet kommer det innebära att 20-40% av virkesförrådet kommer att bestå av död ved.
- Delområde 2a och 2c ska även fortsättningsvis betas.

Skötselområde

- Området ska utveckla lövnaturskogskvaliteter genom att i stort sett lämnas för fri utveckling.
- Om gran skulle börja etablera sig i området bör den röjas bort.

Åtgärder

Engångsåtgärder:

- Där små granplantor börjar etablera sig ska de röjas bort.

Underhållsåtgärder:

- Kontinuerlig bortröjning av granplantor vid behov.

Skötselområde 3

Areal: 1,7 ha

Beskrivning

Området består av en öppen strandäng där alsly börjar tränga ut i kanterna. Området översvämmas årligen.

Kvalitetsmål:

- Området ska bibehållas som en öppen strandäng
- Alla arter knutna till den öppna strandängen ska kunna leva kvar.

Skötsel mål:

- Strandängen ska hållas öppen och välbetad.

Åtgärder

Engångsåtgärder:

- Allt lövsly ska röjas bort.

Underhållsåtgärder:

- Bete eller slåtter med efterbete.
- Kontinuerlig röjning av igenväxningsvegetation vid behov.

1.3 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Var	Prioritet
Betesdrift	Årligen	Omr 1,3, 2a och 2c	1
Frihuggning av grova lövträd	2002-2004	Omr 1	1
Röjning/gallring av yngre träd	2002-2004	Omr 1	2
Successiv utglesning av trädsiktet	2002-2010, 1:a gången: 2002-2004	Omr 1	2
Röjning av igenväxn. veg.	2001-2010	Omr 1, 3	1
Röja bort gran	2002	Omr 1, 2	2
Uppföljning av kvalitetsmål	Var 5-10e år	Samtliga områden	1
Uppföljning av skötsel mål	Var 5-10e år	Samtliga områden	1
Tillsyn av föreskrifter	Årlig	Samtliga områden	2

1.4 Jakt

Jakt är tillåten inom hela reservatet. Älgdragare för fällt vilt får användas med stor försiktighet. Markskador pga körning ska undvikas. Hund får användas vid jakt i reservatet.

1.5 Vård av fornminnen

Nyetabletering av träd, eller rekrytering av arvtogare till de gamla träden ska inte ske där det finns några forn lämningar eller andra kulturlämningar som kan skadas.

1.6 Utmärkning av reservatets gräns

Utmärkning av reservatsgränsen ska utföras av naturvårdsförvaltaren enligt svensk standard SIS 031522 och enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

2. Anordningar för rekreation och friluftsliv

2.1 Övergripande mål

Naturreservatet ska, under stort hänsynstagande till flora och fauna, vara tillgängligt för det rörliga friluftslivet. För att göra området mer tillgängligt för friluftslivet och för att informera besökare planeras parkering med informationstavlor och uppmärkt vandringsväg till reservatet.

2.2 Riktlinjer och åtgärder

2.2.1 Information

Två informationsskyltar med beskrivning av naturreservatet på tre språk samt en skylt med gällande föreskrifter ska tas fram. Lämpliga biotopskyltar ska också sättas upp. Skyltarna ska placeras vid parkeringsplatsen samt ute på udden.

2.2.2 Parkeringsplatser och stig

En parkeringsplats för minst 5 bilar bör anläggas ute vid den allmänna vägen. Gångvägen ner till reservatet markeras.

2.2.3 Renhållning

Utplacering av sopmaja eller soptunna bedöms för närvarande inte vara nödvändig.

3. Tillsyn

För närvarande bedöms ingen speciell tillsynsman behövas inom reservatet. Tillsyn av reservatet skall ombesörjas av naturvårdsförvaltningens personal.

4. Uppföljning av bevarandemålet

Skötseln av naturreservatet ska ske på ett sådant sätt att önskat resultat uppnås till lägsta möjliga kostnad. Effekterna av utförda skötselinsatser måste därför alltid följas upp. Uppföljningen ska sedan ligga till grund för förändringar av skötselmetoder och revidering av skötselplanen.

4.1. Dokumentation och inventeringar

Systematiska inventeringar av i planen utpekade lämpliga arter samt insekter och fåglar bör genomföras i området senast år 2008 för att dokumentera naturvärdena i naturreservatet och för att kunna följa upp skötseln av reservatet med utgångspunkt från de arter som lever i naturreservatet.

4.2. Uppföljning

4.2.1. Uppföljning av kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus

Utvecklingen i de olika skötselområdena skall följas upp med återkommande inventeringar som gör det möjligt att jämföra resultaten mellan provtillfällena. Åldersfördelning, träslagssammansättning, antal hålträd, volym död ved bör följas. Uppföljningen skall ske enligt fastställda metoder som används inom miljöövervakning nationellt eller regionalt eller i samband med Natura 2000.

Målsättningen med uppföljningen är att kunna se om uppställda kvalitetsmål enligt skötselplanen uppfylls och om en gynnsam bevarandestatus upprätthålls för de habitat och arter som är medtagna i Natura 2000.

4.2.2 Uppföljning av skötsel mål och skötselåtgärder

En uppföljning av naturvärdenas utvecklingen ska ske i de områden där åtgärder genomförs. Genomförandet av skötselplanens åtgärder skall följas upp så att den genomförda skötseln leder till att kvalitetsmålen uppfylls.

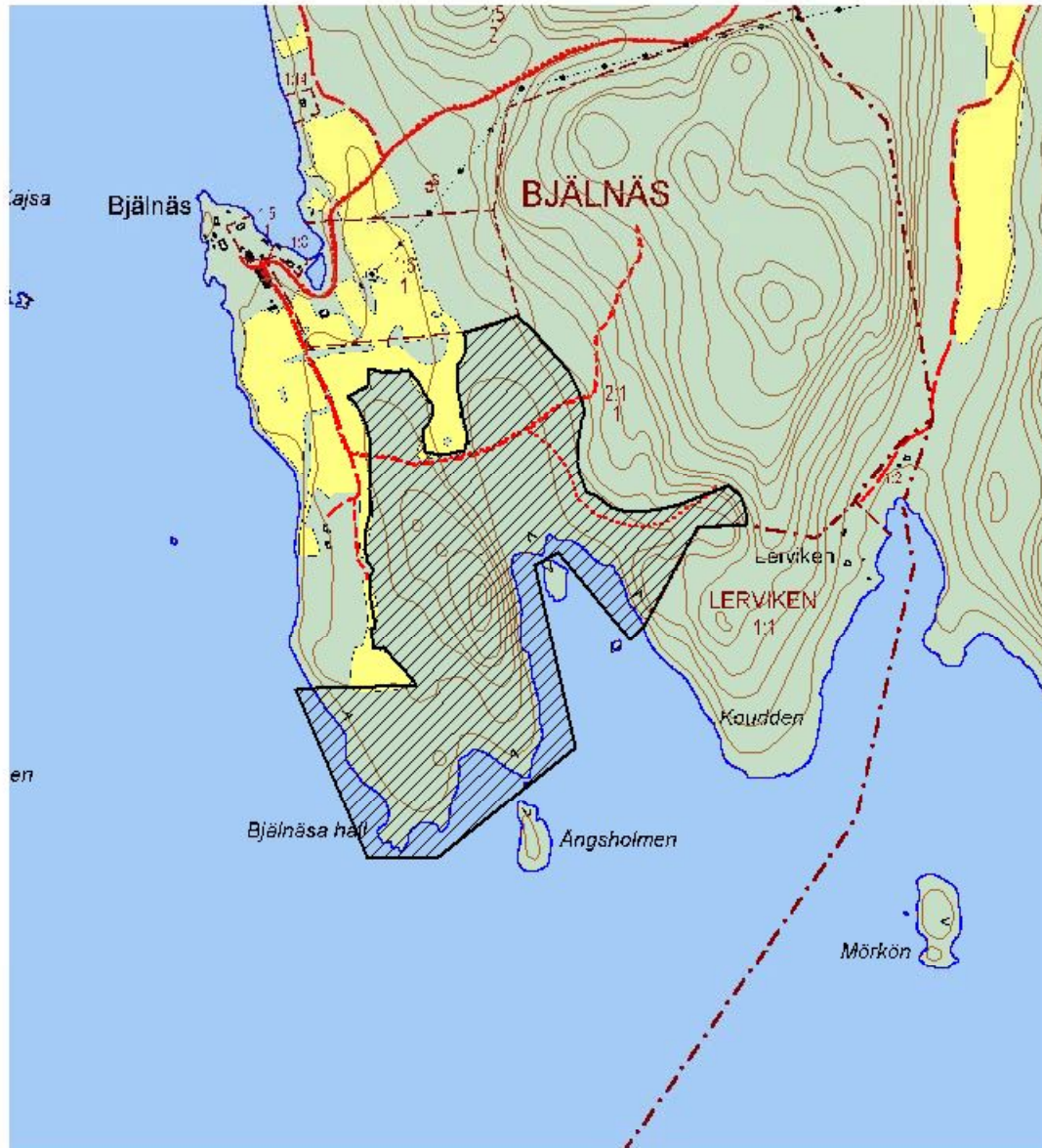
5. Finansiering av naturvårdsförvaltningen

Alla kostnader i samband med skötseln av reservatet bekostas med statliga medel.

Bjältnäs naturreservat

Bilaga 1

Boxholms kommun, Östergötlands län
Fastighetskarta 075 63

1:10000

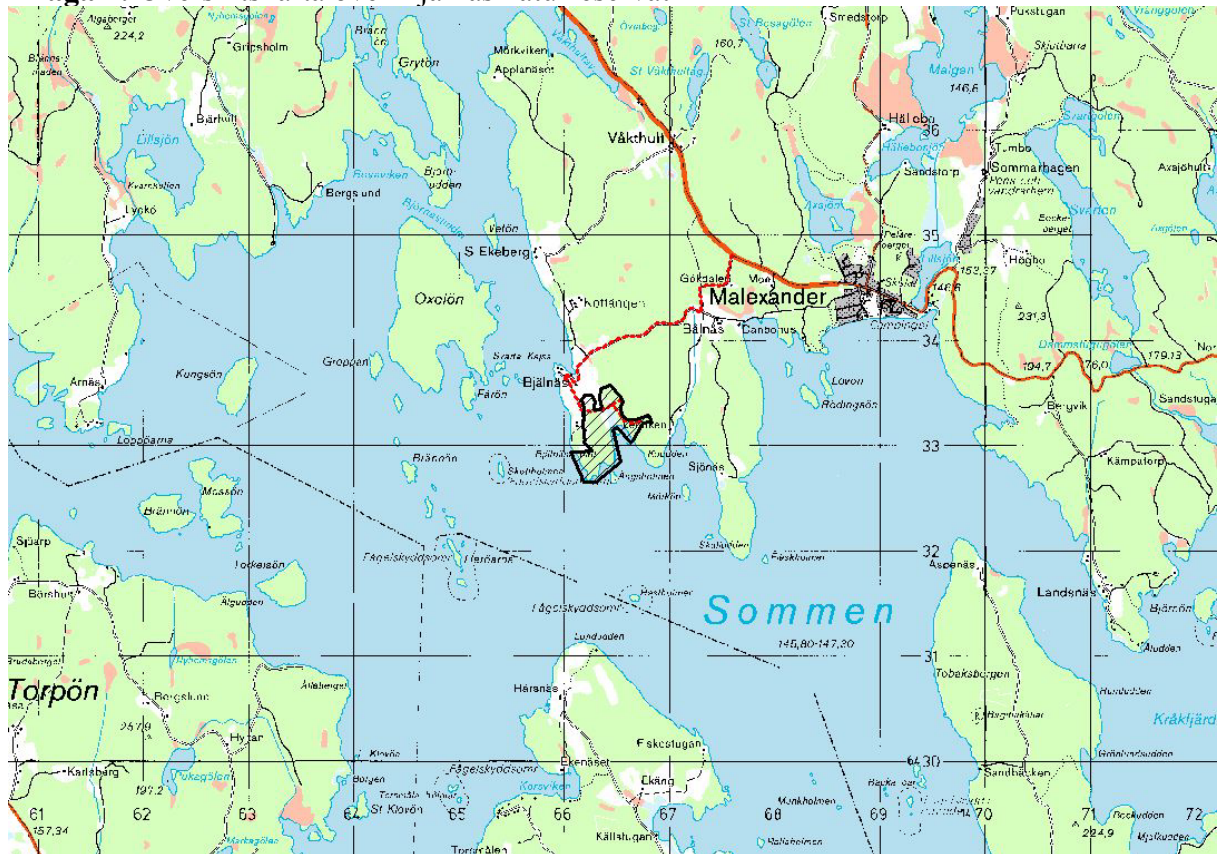
- Reservatsyta
- Mindre väg

Karta tillhörande Länsstyrelsens beslut om Bjältnäs naturreservat,
2003-__-__, dnr 511-17887-01, objektsnr 05-99-065

Medgivande Lantmäteriverket 1997. Ur GSD-Ekonomiska kartan diarienummer 507-97-884

Bilaga 2: Översiktskarta över Bjälånäs naturreservat

Lantmäteriet, 2000 Ur GSD-Geografiska Sverigedata, Dnr: L2000/2620

Karta över skötselområden

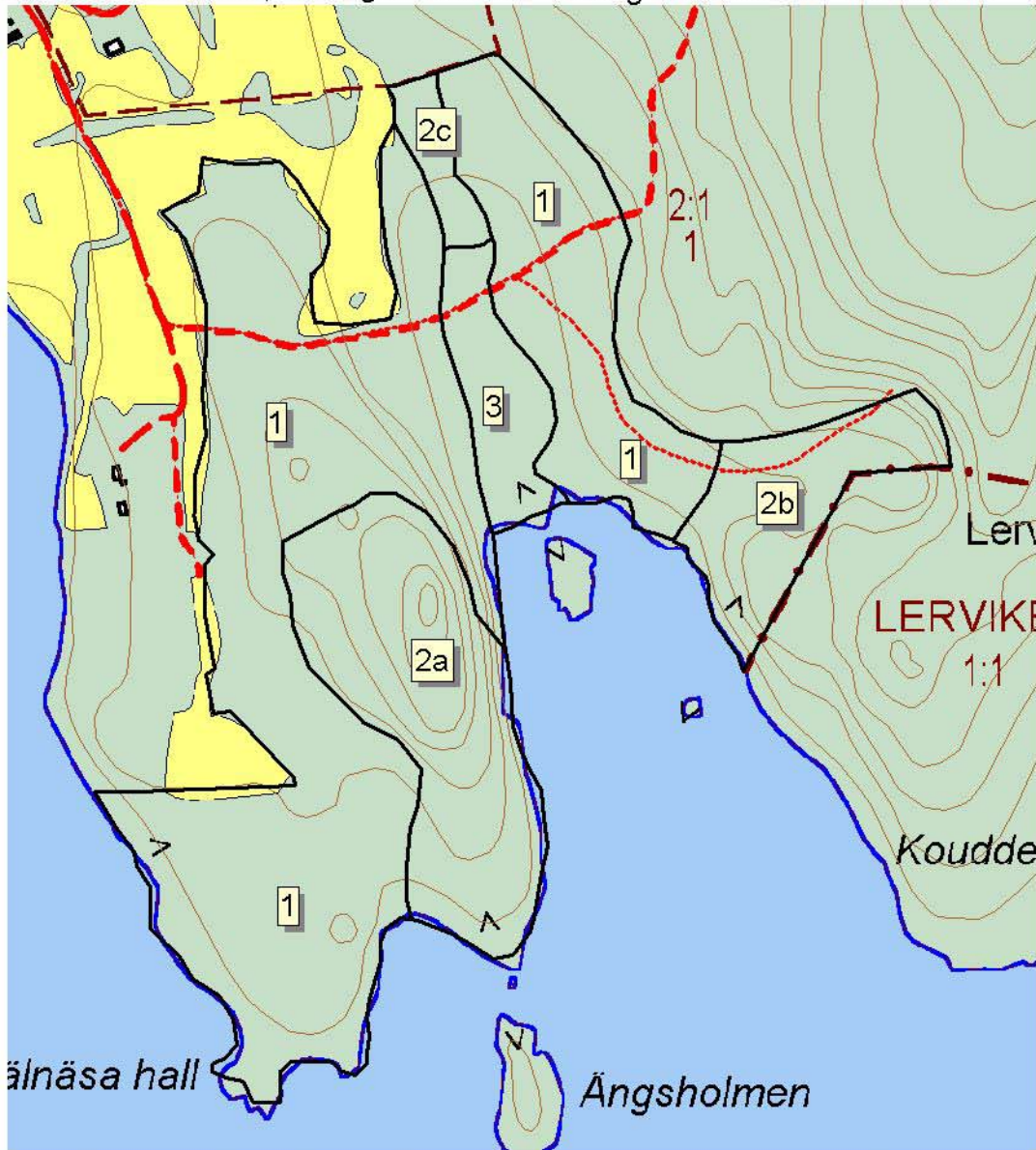
Bjälån naturreservat
Boxholms kommun, Östergötlands län

Bilaga 3 till skötselplan

Tillhör Länsstyrelsens beslut 2003-__-__

Dnr: 511-17887-01, 560-205

Utdrag ur ekonomisk karta 07563

0 60 120 180 240 300 360 420 480 540 600 meter

- Skötselområden
- Mindre väg

Medgivande Lantmäteriverket 1997. Ur GSD-Ekonomiska kartan diarienummer 507-97-884